

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{8}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszámítás adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
---	--	--

A polgári házasságról szóló törvényjavaslat a képviselőházban.

Azon a napon, (deczember 2.) melyen a miniszterelnök a magyar udvartartás jövő be rendezése felől tartott beszédet a képviselőházban s hazafias örömmel hallhattuk tőle, hogy főtörekvés az, mikép államjogi helyzetünk az udvartartás keretében is határozott külső kifejezést nyerjen, még két más nagy jelentőségű esemény is foglalkoztatja az ország törvényhozását s foglalkoztatja ma az egész országot: értjük ezek alatt a házassági jogról s a gyermekek vallásáról szóló törvényjavaslatoknak beterjesztését.

A polgári házasságról szóló t.-javaslatot az igazságügyi miniszter terjeszté be, terjedelmes indokolás kíséretében, mely a kérdést a tudomány mai színvonalán, teljes köz- és magánjogi, politikai, egyházi apparátussal tárgyalja és oly beszéddel, mely e kitűnő státusférfit még egy fokkal magasabb állásra helyezi. A t.-javaslat elveinek részletes fejtegetésébe, nem lévén az még tárgyalásra kitűzve, természetesen nem bocsátkozhatott, hanem csak néhány nagy, irányadó szempontot akart, a mint beszédében mondá, kiemelni; de éppen ezen irányadó szempontok kiemelése teszi előttünk nagybecsűvé ezen beszédet, mely kulcsul szolgál ezen epochalis kérdésnek teljes mivoltában megértésére s az itten-ottan jelentkező egyházi aggodalmaknak teljes szétosztására.

Ez a szempont vezérel minket a jelen alkalommal, midőn ezen kitűnő parlamenti beszédnek fő eszméivel akarjuk e lap olvasóit megismertetni s kezökbe adni az „arany fonalat“, — hogy éppen magának a miniszternek hasonlatával éljünk — mely a felszínre került nagy jelentőségű kérdések tömkelegében mindnyájunk

eligazítására szükséges. Munkánk közben velünk is meg fog az történni, hogy „a tükröt darabokra törjük“; — de szolgáljon az mentségül, hogy e kérdés főbb mozzanataira, e lap szűk keretén belől is figyelemmel szeretnénk lenni.

Huszonöt éve mult már annak, mondja a miniszter, hogy alkotmányunk visszaállítása után, a magyar törvényhozás előtt először jött szóba a házasságjog törvényhozási rendezésének szükségessége. A nagy többség nézete már akkor is az volt, hogy a házasságjog reformja e három alapelv elfogadásával valósítandó meg: egységes állami házasságjog, állami bíraskodás és a házasság megkötésének kötelező polgári formája. Ezen elveknek arany fonalat a képviselőház sohasem ejtette el. A t.-javaslat ezen elvekre van fektetve.

A házasságjog formálása nemcsak azért szükséges, mert a vallásszabadság elvét a jövőben nagyobb mértékben akarjuk törvénybe iktatni, vagy mivel ezt az izraelita vallás reczepeziója különben is maga után vonja, hanem legfőképpen jelen állapota miatt. Mai házassági jogunknak sok fogyatkozása van: nélküli a jogi szilárdság igazi alapjait és az arra épített családnak erkölcsi rendjét, visszas jogállapotokra, a visszaéléseknek egész sorozatára vezet, kizárja a jogegység létesítését, mely nagy állami érdek.

Téves az a felfogás, mintha e reform a surlódásoknak s összeütközéseknek volna eredménye; az sem áll, hogy a polgári házasság intézménye külföldön erőszakos politikai fölforgatásoknak s az egyház üldözésének volna eredménye, sőt ezen intézmény története tanúságot tesz arról, hogy igazi bölcsője: a vallási türelem, a vallásszabadság, a jogegyenlőség és az állam abbéli hivatásának felismerése, hogy polgárai számára egy jogrendet kell létesíteni, vallási és nemzetiségi különbség nélkül.

A jelen javaslat a polgári jogegyenlőség, a vallásszabadság, az egyházak szabadsága és paritása nagy elveinek szemeltartásával készült. Ezen szempontok felett (mely valamint az égboltozat beborítja a földet, akkép tartja uralma alatt összes reform-működésünket) áll a nemzet politikai egysége megerősítésének szempontja, vagyis az, hogy a nemzet különböző alkatelemeit a közös jogintézmények egysége által kell összeforrasztani s ezen összeforrasztást első sorban a családi intézményt szabályozó házasságjog egységében kell érvényre emelni.

A jogegységre nagy szükségünk van. A hitfelekezeti jogok rendszere, az egyházak természetéből folyólag, válaszfalat emel és tart fenn az állampolgárok között. Ha ezen válaszfalnak a vallási meggyőződés terén van is jogosultsága, nincsen a polgári intézmények, különösen pedig a magánjog terén. Nagy politikai és polgári érdek az, különösen ily széttagolt nemzetnél, mint a miénk, hogy az állam jogrendje összeforrasztó elem legyen s a nemzet politikai egységét a társadalmi együvértartozás által mozdítsa elő.

Az egységes jogrendet azonban nemcsak létre kell hozni, hanem fennállását biztosítani is. Ez épen az állami egységes jurisdikció által történik. Ha a jog állami, a bíraskodás is csak állami lehet.

A mi a házasságkötés formáját illeti, ez csak a kötelező lehet, mert az állami jogrend érvényesülését tisztán és határozottan ez fejezi ki; megelőzi az összeközöket, maradandó rendet teremt; a többi forma között ez kedvez legjobban az egyház szabadságának, a mit minden egyház körében elsőrangú tekintélyek nézete támogat; kényes és kétértelmű helyzetektől az államot és az egyházakat is megóvja; az egyház szabad működését a vallás-erkölcsi élet körében leginkább biztosítja. A többi forma csak időleges rendezésül, rövid átmenetül szolgálhat. A kiegészítő polgári házasság intézménye például egy nagy hibában szenved. Midőn kötelezi az állampolgárokat, hogy a házasság megkötése végett előbb az egyház elé járuljanak és csak ha visszautasítatnak, köthessék meg a házasságot polgárilag; az állami jogrendben ketté osztja a házasságot s azt a felfogást költi fel, hogy kétféle erkölcsi értékű házasságok vannak. Pedig államérdek az, hogy minden házasság, mely állami törvény szerint jöhet létre, az állami rend szerint egyenlő jogi és erkölcsi értékű legyen.

A házasság megszűnésének kérdéséhez jutván a miniszter, szinte látszik, hogy érzi, mikép a legfőbb kérdések egyikének tárgyalásához kezd. Az eszme fensége mintegy magával ragadja. Vallás-erkölcsi magas jelentősége előtt teljes tisztelettel hajolva meg, kiemeli a t. javaslatnak azon eszményi felfogását, mely szerint a házassági viszony természeténél fogva az egész életre köttetik, tehát az egész életen át kell tartania. Azért a házasságot a t. javaslat szerint feltételhez és időhöz kötni nem lehet. Azonban az érvek ellenállhatlan súlyával hat a miniszter reánk, midőn a minden idők tapasztalására mutat, melyek azt bizonyítják, hogy a házasságok, egyes esetekben, összes belső erkölcsi alkatelemeinkben úgy megromolhatnak, hogy sem társadalmi, sem erkölcsi, sem államérdek, sem a házasságfeleknek, sem a gyermekeknek, sem a családnak java nem engedik meg azt, hogy az állam és jogrend az előtt szemet hunyjon. Helyes tehát és elkerülhetetlen — szól meggyőző érvel, — hogy meg legyen jogilag engedve a belsőleg megromlott házasságoknak külső szétválasztása. Eddig a pontig az egyházak és állami törvényhozás minden kivétel nélkül egyetértének, mert nincs sem egyházi, sem állami jogrend, a mely ha elvetette a felbonthatóság intézményét, ne fogadta volna el egyúttal a szeparációt. Törvényhozás szempontjából tehát nem a felbontatlanság áll szemben a felbonthatósággal, hanem a szeparáció intézménye a felbonthatóság intézményével.

Ha a két intézményt szembe állítjuk, azt fogjuk látni, hogy az életközösség a házasságfelekre nézve mindkét intézmény mellett teljesen megszűnik, úgy hogy gyakorlatilag a kettő közt csak az a különbség, hogy

a szeparáció intézménye mellett fennmarad az új házasságra lépés akadálya. Midőn tehát állami rendről van szó, a t. javaslatba alapvető intézményként be kellett iktatni azt, hogy a házasság szigorúan meghatározott okokból ugyan, de felbontható legyen.

A t. javaslat jelentékeny szigorítást foglal magában a jelenlegi jogszabályokkal szemben. Alapelv az, hogy a házasság fel nem bontható csak az egyik házasságfelek vétkeisége alapján; a mely vétkeiségnak azonban be is kell bizonyítani. Nagy szerencsétlenség ez az illetőkre nézve, de az állam és társadalom nagy érdeke azt kívánja, hogy a midőn ily bajokat orvosolni kell, a családi élet szégyenét és szerencsétlenségét kénytelenek legyenek magasabb érdekből bírói kogniczió és méltatás alá bocsátani.

Dramai erő nyilvánul a miniszter azon szavaiban, midőn reá mutat arra, hogy a felbontás intézményét nagy államérdek kívánja, mely tiszta és boldog családi életet akar s egyúttal biztosítja a házasságok erkölcsi épségét és jogi szilárdságát. De érdeke ez magoknak a feleknek, a családnak, a gyermekeknek. Kisebb baj van abban, ugymond, ha a gyermekek tudják azt, hogy szüleik házassága felbontatott, mintha — a mi annyi esetben megtörténik — naponkint tanúi lesznek a fel nem bontott, de lényegében megsemmisült házasság körében szüleik szégyenének, bűnének, s nem csak tanúi, hanem egyszersmind bírái is lesznek azoknak.

A t. javaslatban nincs hitelvi sérelem; nem parancsol semmi olyat, a mit valakinek vallási elvei tiltanak, nem tilt semmi olyat, a minek megtételét valakinek vallási elvei parancsolják. A vallási élet az egyházé. De a polgári jogrend körében az állam uralkodik. Az állami jogrend függetlenségét a hitfelekezeti felfogásoktól a törvény elvei közé kell iktatnunk. Ismeretes, hogy a házasságnak vallási oldalai is vannak s minden állam szívesen látja azt, ha e körül az egyházak is érvényesítik befolyásukat és gondozásukat. A család és a házasság intézményének épsége és erkölcsi magassága ezáltal új biztosítékot nyer. Az e körüli vitáknak nem kell szükségképen az egyház és állam küzdelmévé fajulniok. Vezesse az egyházat oly méltányos és békülékeny felfogás, mint a minőt az állam tanusít. Az egyházak ne keressék hivatásukat ebben, hogy az állami jogrendnek a maga terén való érvényesülését híveik meggyőződésében és érzelmeiben megzavarják, vagy aláássák. Az állam törvényei és intézményeinek jogi és erkölcsi értéke iránti véleményt nem szabad és nem tanácsos a népben megrendíteni . . . . .

A képviselőház, a miniszter beszédének hatása alatt, a beterjesztett t. javaslatot az osztályok elkerülésével, tárgyalás végett egyenesen a jogügyi bizottsághoz utasítja.

Mi más hang vonul végig a miniszteri beszéden, mint az ismeretes memorandumokon! A t. javaslat alapelveihez: a házassági jogrend egységéhez, az állami bíraskodáshoz s a polgári házasság kötelező formájához való rendíthetetlen ragaszkodás, a nagy nemzeti célok iránt nyilvánuló pietás, az egyházak vallás-erkölcsi feladatai előtt hódoló tisztelet elragadó módon nyilvánulnak ebben. Nem található fel ebben halvány árnyéka sem a vádnak, avagy gyanúsításnak, hanem az állam és egyház összhangzatos együttműködése utáni vágy és óhaj su-

gárik ebből felénk, mely készséggel megadja az egyháznak, a mi az egyházé, de azért az erkölcsi erő teljes tudatában bátran hangoztatja az állami jogrend függetlenségét a hitfelekezeti felfogástól. Róma nincs benne egy szóval sem említve, de azért minden gondolkodó fő tudja és minden hazafias szív érzi, hogy a magyar nemzeti állam souverainitásának minden más tekintetek fölött álló enuncziációját foglalja e beszéd magában. A modern magyar állameszme ünnepnapjának kell tehát nekünk is tekintenünk ezen napot, melyen a szabadelvűség és hazafiság eszménye dicsfénytől környezve, karöltve jelent meg az aggodalmaskodók lelki szemei előtt. A honpolgárok közé korlátokat emelő felekezeti- eskedés és nemzetiségi aspirációk bizonyára oduikba bujtak e napon a nagy fény láttára, mely a magyar parlament iránt nemcsak itthon, hanem a művelt külföldön is osztatlan elismerést és csodálkozást keltett mindenfelé.

Egyházunk őrállói előtt, legyen szabad reménylenünk, teljes világlatban áll az új helyzet. Mi nem fúhatunk egy követ azokkal, kik az elkeresztelési kérdésekben igazainkat minden napon lábbal taposták s most — botorságukban — még minket ösztönöznek az ellenállásra s a velök való szövetkezésre. A hazai protestáns egyház sohasem állt útjában a magyar törvényhozásnak a jogegyenlőség, a felekezetek közti béke s ezzel a haza nagyságának alapvető munkájánál. Az evangyéliomi egyház a béke egyháza, mely isteni alapítójának „szeresd felebarátodat“ parancesszavához nem volt hűtelen soha s nem is lesz soha. Azokról, a kik azt hirdetik, hogy a házassági t.-javaslat nem a surlódások bevégződését jelenti a felekezetek között, hanem azoknak állandósítását — azt tartjuk, hogy gonosz kivánságaiknak adnak kifejezést.

Az új jogrend új kötelességeket fog reánk róni. Ha culpa lata-ba esni nem akarunk: zsinati törvényhozás útján kell meghoznunk azon intézkedéseket, melyeket valláserkölcsei kötelességeink, egyháztársadalmi érdekeink elengedhetetlenül megkövetelnek. Csak egy esetet említek példaként. Az oly vegyes házasságot, melynél a férj minden gyermekét a másik egyháznak hűtlenül átadja: egyháziilag egybekötnünk, megáldanunk nekünk sem leend szabad. Így van ez más művelt országokban is, melyekben a polgári házasság már élő instituczió a nélkül, hogy azért ottan az erkölcsi világrend felfordult volna.

Egyházunk érdeke követeli, hogy az új államrendben (tehát ezzel teljes összhangban) vallásos, egyházi öntudatunk, az egyházi tör-

vényhozás útján megalkotandó új eskelési (egyházi egybekötési) rendtartásokban határos kifejezést nyerjen. A panasz vagy kishitűség nem volna méltó hozzánk! Hanem cselekednünk kell s majdan gondoskodnunk hitfeleink támogatásáról, hogy az egyenetlen harcban el ne essenek, hanem Isten szent nevének dicsőségére közös munkálkodással velünk együtt oldják meg azon magasztos feladatokat, melyeket az őskeresztyén egyház martirjaihoz méltó elődeink szent örökségül hagytak reánk.

Dr. Kovács Sándor.

Monumentum aere perennius!

A tiszántúli egyházkerület által kitűzött pályakérdés előttünk fekszik, mely az ország lüktető szívének, a református magyar Alföldnek akar emlékoszlopot emelni a haza milleniumára.

És mily dicső emléket!

Csaknem négy század köveit kell összehordani hozzá, melyek jó része eltemetve, összetörve, bemozosodva vagy a művelt contingensen szétszórva van.

Ez is elég akadály.

E mellett nem elég az összehordás mechanicus munkája, művészi kéz kell hozzá, hogy a köveket gondosan megválogatva, megtisztogatva a kitűzött terv szerint alkossa össze. Régi és új alkatrészek stilszerűen foglalandók egybe s felibök helyezendő glóriául a jelen dicsfénye!

Talán méltán hihetjük, hogy a képzelet szebbnek tünteti fel e mesteri művet, mint a milyen a valóságban leend.

Egyik fő ok természetesen az idő rövidsége. Mindössze két év!

Hasonló műveken hatalmas erők évtizedeken át fáradoztak.

De hát a terv kész, megvalósítása felette kívánatos.

Bizonyára a pályakérdést alaposan feltevők nem arra számítottak, hogy lehetetlen dolgot kívánva, elérhetetlen lidérc-fényt lebegtessenek szemek előtt, hanem számítottak bölcs okossággal a kivihető valóságra.

Tehát már maga a pályakérdés kitűzése eo ipso feltételezi a megoldás lehetőségét. Csak adjon kellő tehetségű s készülségű szakember, kinek rendelkezésére álljon a két esztendő.

Nem kételkedünk abban, sőt tudjuk, hogy a nagy református magyar Alföldön van elég tehetséges emberünk, de tudjuk azt is, hogy mindeniknek van elfoglaltsága talán több is, mint kellene s ez az, a mi némi aggodalomra adhat okot.

Pedig az egyházkerület milleniumi szellemi emléke kell, hogy megfeleljen a dicső multnak s a fényes jelennek s jól fontoljuk meg, hogy ez emlék nem csak az alkotó dicsősége, hanem mindnyájunk méltó büszkesége leend.

Ha pedig a dicsőségből osztályrészt fogunk venni, kell, hogy az alkotás terhes munkájában is részesüljünk.

Képzeljük úgy ez emléket, mint a melynek felállítására erkölcsileg kötelez mindnyájunkat, — a mint-hogy valósággal úgy is van — s ha valaki e nemes cél megvalósítására szentelendi tehetségét és idejét, ne restelkedjünk keze alá szállítani a köveket s a legkisebb ködarabot se kicsinyeljük; majd a főépítő megválogatja azokat s az alkalmasabbakat fölhasználja.

Viribus unitis — ez legyen a jelszó!

Emlékekben felette gazdagok egyházaink; itt-ott összevannak hordva s gyűjtve az adatok, de az óriási rész még mindig szétszórva porladoz.

Kevés egyháznak van megírva története, iskoláinknak szintén. Egyházmegyénk közül is alig egy pár dicsekszik megírott multjával s jelenével, melyek alapját képezhetnék az egyházkerület történetének.

Debreczeni egyházunk története önállóan kidolgozva szintén nincs és sajnos ugyanazt kell mondanunk leendő református egyetemünkről, főiskolánkról is.

Mindezekkel késtünk, de előttünk áll a biztató remény, hogy a most hirdetett pályakérdéssel megtörik a hallgatás jege s kapcsolatosan emelkednek — habár kisebb szellemi emlékei a magyar protestántizmusnak.

Támadjatok fel Debreczeni Ember Pálok, Bod Péterek!

Anaxius

TANÜGY.

A Debreczenben, 1894. év augusztus havában rendezendő országos tanszerkiállítás általános tervezete.

(Folyt. és vége.)

Vegyük sorba mind azon tanintézeteket, melyekkel városunk bír, bizonyosságául annak, hogy az országos tanszerkiállítás rendezése itt teljes biztosítékot talál.

Van Debreczennek református főiskolája, két teljesen önálló, osztott és osztatlan elemi iskolával, nyolcz osztályú főgymnásiummal, mely 4—5 párhuzamos osztályal bír; van tanító-képzőintézete (kántorképzéssel kapcsolatban); van jog- és államtudományi, meg theologiai akadémiája. Az akadémiák sorozatában kifejlett philosophiai facultás nincs ugyan, de van számos philosophiai tanszéke, melynek önálló facultássá kiegészítésére már százezrek állanak rendelkezésre; sőt a közmozgalom ujabban reményt nyújtóan oda irányul, hogy a teljes philosophiai facultás mellett, tanárképző intézete, s ezzel csonka egyeteme fejlesztessék Debreczennek már a legközelebbi években.

A milleniumra már megnyitani határozott tanárképző intézetnek elengedhetetlen érdeke, hogy előzőleg biztos áttekintéssel állapíttassék meg a használandó és fejlesztendő tanszerek és taneszközök teljes sorozata: a mi csak az összes közép és szakiskolák tanszereinek egybevető megvizsgálásával történhetik.

Az egyetem philosophiai fakultásához csatlakozhatik ama közérdekű terv szerint, mely nemcsak a helyi és fővárosi sajtóban tárgyalatott, hanem a törvényhozás előtt is felmerült, — azon magában is első rendű szakoktatási tényező: a kitünően berendezett és 600 hold minta-gazdasággal és földműves iskolával kiegészített állami gazdasági tanintézet. A gazdasági tanintézetek az eddigi tanszerkiállításokon még egyszer sem nyújtottak alkalmat, a többi humán oktatási intézetek tanszereivel a saját taneszközeiknek összehasonlítására, mely látszólagos zárkózottság úgy az előképző polgári- és középiskoláknak, mint a gazdasági szakintézeteknek sok tekintetben nem vált előnyére.

Van Debreczennek kereskedelmi akadémiája; a kereskedelmi középiskolák szintén nem léptek ki még eddig a többi hasonfokú iskolákkal a verseny terére tanításuk eszközeivel és iskolai dolgozataikkal.

Van állami főreáliskola; felekezeti felsőbb leányiskola és felső népiskola; a kereskedelmi szakoktatás alsófokú és tovább képző intézete; nőipariskola, női kereskedelmi tanfolyam; zeneiskola; vannak állami, községi és felekezeti elemi iskolák; községi és társulati kiseddóvodák, menedékházi dajkákat és családi felügyelőnőket (bonne) képző tanfolyamok; különböző internátusok stb. mind e legkülönböző fokú és jellegű tanintézetek nagy sokasága és jól kifejtettsége megannyi magvát képezi egy-egy szakkiállítási csoportnak, mely körül sorakozhatnak országszerte levő tanintézeteink kiállított czikkei.

Az árvanevelés Debreczenben egy katolikus jellegű, egy egyesületi árvaházzal, e mellett a város kezelése alatt külön árvaházi alap 300 ezer forint alapítójával és megfelelő intézet tervezett felállításával, s végre — a mi legfőbb — a kormány azon elhatározásával van képviselve, a mely itt felállítani rendelte a jövő nyárig meg is nyitható országos tanítói árvaházat.

Az országos tanszerkiállítás befogadására alkalmas azon diszes palota, melyet a helybeli kereskedő társulat emelt a város főterén, és a mely épen ezen országos tanszerkiállítással lesz a legméltóbban fölavatható. Egyidejűleg felavatása történhetik az állami főreáliskola új palotájának, az országos tanítói árvaháznak, a zenede új palotájának, és ünnepélyes bemutatása az ev. ref. felsőbb leányiskola és internátus új palotájának, s még 4—6 ujonnan épült és épülő tanintézetnek.

Debreczen hazafias áldozatkészségéből a tanintézetek számára nagy és diszes játszótér lesz berendezve, melyen akár országos, akár egy meghatározott, nagyobb vidék részére szóló torna- és főleg játékversenyt rendeztetetik, első nyilvános bemutatójául a nemzeti nevelés ezen új eszközének, és kedvező alkalmul az iskolai torna- és játékkérdés milleniumi kiállítás alkalmával országos congressuson megoldása előkészítésére.

Már biztosítva van Debreczenben a kézügyességi szaktanfolyam a nagy szünidőre; a népoktatási intézetek ez új teret foglaló tanítása jó bemutatót nyer nemcsak az országos kiállításon kész munkákkal részvételben, hanem a kézügyesítő oktatás tanmenetének a tanfolyamon szemlélésével is.

Az iskolai különféle dolgozatok kiállításának fölötté csekély tere jut a milleniumi kiállításon: annál szükségesebb, hogy előzetesen országos tanszerkiállításon e dolgozatok tömegesen legyenek bemutatva és úgy az iskola fokozata, valamint a tárgyak egymásra vonatkozása szerint csoportosítva, behatóan elbirálva.

A milleniumi kiállítás tanítás-történeti szempontból szintén keveset fogadhat be: az oktatás-történeti érdekű eszközök külön kiállításon előzetes versenynyel és bírálással ismertetése annál kívánatosabb.

Az oktatás-történeti adalékok sokasága mellett Debreczen még a nemzeti művelődésnek más jelentékeny történeti gyűjteményével is szerepelhet országos kiállításunkon: ha bemutatjuk ott Debreczen irodalmát, az első nyomdák működése idejétől maig Debreczenben szerzett s Debreczenben nyomtatott (legnagyobb részt tanügyi) irodalmi termékekben.

A debreczeni országos tanszerkiállítás mindezeknél fogva nemcsak országos jellegű, de egyetemes vonatkozású szakkiállítás lesz, és ezen találkozója a különböző jellegű és fokú tanintézeteknek immár elodázhatlanul szükséges.

A kiállítást jellemezni és tanulságait az eddiginél általánosabb mérvben biztosítani fogja az, hogy a kiállított tárgyak az iskolák fokozata és egymáshoz való

viszonya szerint összefüggő csoportokban, a kiállított tárgyak pedig e csoportok mindenikén átvonuló körszeletekben helyeztetnek el, így valamint a különféle fokozatú iskoláknak, úgy ezek taneszközeinek egymásra vonatkozása és kívánatos hatása tüzetesen bírálható meg. A milleniumi kiállításon ily csoportosítás keresztül nem vihető; ellenben a mi országos kiállításunk erre mint legtanulságosabbra fekteti a fősúlyt, — nemcsak azért, mert alkalmas helyiség bőven és ingyen áll rendelkezésre, hanem azért is, mert így az összes kiállítási tárgyakat szakszerű csoportosításra ingyen fogadhatja el, — mérsékelt térdíjat csupán azon kiállítók fizetvén, kik tanszereiket saját czégyök alatt külön is óhajtják kiállítani. (A csoportosításnak az akadémiai palota dísztermében és csarnokaiban rendezése mellett a szükséges számú tantermekben és folyosókon szakszerinti, iskolák szerint való, és czégek szerint külön berendezett kiállítási osztályok is lesznek.)

A kiállítás ideje alatt az összes helybeli tanintézetek gyűjteményei tanulmányozásra nyitva állván, oly áttekintést szerezhetnek a látogató szakemberek, a minő a milleniumi kiállítás tömkelegében tanulmányozásra föl nem tárulhat.

A tanintézetek gyűjteményeinek ily látogatása mellett naponkint rendezhetők demonstratív szakelőadások és tanszerebmutatások; valamint tartathatnak oly szakelőadások, a melyek a milleniumi kiállítás mindent felölelő érdekessége miatt Budapesten csak kivételesen fognak előfordulni, míg itt szakemberek és érdeklődők által állandóan lesznek látogatva.

Számos (szinte előre meg nem állapítható) alkalom nyílik oly szaktanácskozások megtartására az országos tanszerkiállítás idején, melyek a milleniumi kiállításra vagy nem hívhatók czélszerűen össze, vagy ismétlődő természetüknél fogva akkor újra előfordulhatnak. Továbbá sok oly szakértekezlet és gyűlés lesz Debreczenben rendezhető, melylyel vagy kevésbé országos érdekű tanügyi mozgalmak fejleszthetnek, vagy határozottan országos fontosságú szakkérdések országos congressuson leendő megvitatásra előkészítetnek.

Igy az alakulóban levő országos protestáns tanári egyesület alakuló gyűlésének legalkalmasabb ideje és helye a debreczeni országos tanszerkiállítás. Ugyanekkor tarthat közgyűlést a tiszántúli ev. ref. tanáregylet. Ez alkalommal adhat találkozót és tarthat gyűlést az orsz. tanáregyesület igazgató választmánya is.

A gazdasági tanintézetek tanárai tudunkra még sem egyesületté nem alakultak, sem szakügyeiket congressusban nem tárgyalták: szép alkalom nyílnék nemcsak testületté tömörülésre, hanem a gazdasági szakoktatás számos nyílt kérdéseinek megoldása szempontjából a milleniumi kiállításon leendő megvitatása előkészítésére is.

A kereskedelmi tanintézetek tanárai az évenként tartani szokott vándorgyűléseiket szintén itten tarthatnák meg; a kereskedelmi akadémia alkalmat nyújtand sok fontos kérdés megvitatására és tisztázására.

A tanító-képző-intézeti tanárok országos egyesülete, köz- vagy választmányi gyűlését szintén Debreczenbe hívhatná össze.

A „Magyarországi tanítók országos bizottsága“ szintén megosztja gyűléseit a vidék nagyobb városai között: Debreczen eddig nem üdvözölhette, — sok okuk lehet pedig megtekinteni nemcsak a kiállítást, hanem tanintézeteinket is a vezetőknek; úgyszintén szívesen részt fognának venni az országos tanítói árvaház ünnepélyes megnyitásán is.

A ref. tanítók országos egyesülete megalakulása után első közgyűlését legmúltóbban itt fogja megtartani. Itt fognak gyűlésezni bizonyára Debreczen — és messze vidéke nem kis számú tanító-testületei is. Az országos kisdednevelő-egylet köz- vagy választmányi közgyűlésének szintén méltó lenne itt tartatnia és különösen a menedékházi kisded-óvás eddig még nem tisztázott tételeinek megvitatását elvállalni.

A sokszorosan megkoszorozott debreczeni dalegyletnek ambícióját képezheti, hogy az itt egybeseregő ének- és zenetanárok s énekvezérek találkozását szaktanácskozmány alakítására használja fel, az iskolai énekoktatás és az ifjúsági dalegyletek létesítése tárgyában.

Az ember-baráti intézetek, a szegény és árva-nevelés, az internátusok stb. tárgyában a kiállításra és az árvaház megnyitására megjelenő szakférfiak oly szakértekezlet tarthatnak, melyek valószínűleg előkészítőivé válnak a milleniumi kiállításon hasonló tárgyú kongresszusnak.

A tanszermuzeumok szervezése és fejlesztése kérdésében szintén elodázhatlan egy oly szaktanácskozmány megtartása, mely az ügynek lendületet adna s esetleg további kongresszusi tárgyalásokat provokálna.

S végre, hogy egyebet ne említsünk, a kézügyeségi oktatás és általában a foglalkoztató tanításmód nép- és szakiskoláinkban meghonosítása is oly fontos nevelési és oktatási tételt képez, mely országos értekezlet döntésére méltó, és a debreczeni országos tanszerkiállítás alkalmával tartandó szakgyűlésen óhajtott céljához közelebb vihető lenne, főleg ha a most alakult kézügyeségi oktatási orsz. egyesület is itt gyűjtené először szaktanácskozmányra össze tagjait.

A rendezendő országos tanszerkiállítás tervezetének bemutatott általános keretébe még fentiekben kívül belé tartozik egy fontos tényező, mely inductiv oktatási rendszerünk kiegészítését képezi. A reál ismereteknél érzékelhető valót kell felmutatnunk, mi csak közvetlen tapasztalás útján eszközölhető. Föld- és néprajzi szempontból, turisztikai érdekből kiállításunk szintén sok fogalom tisztázója lesz, mert úgy nép- mint tájrajzi ismereteket oly közvetlenül nyújthat, a mint sem a leírások, sem a tankönyvek szolgálatukra nem állhatnak. Egész alföldünk népéleti, gazdasági és földrajzi tapasztalatok gazdag tárházát képezi. Itt van például a „Hortobágy“, mely számos leírásban megközelítőleg sem tükrözik oly hiven vissza, nem hat a lélekre oly maradandóan, mintha kiállításunk alkalmával az ország minden vidékének tanerői közvetlen szemlélik sajátos fenségét és így nagyobb közvetlenséggel jellemezhetik azt az ifjúság előtt.

Itt van Debreczennek és Hajdumegyének egymástól eltérő, de egyszersmind egymást oly jellemzően kiegészítő nép-élete, sajátos viseletével, beszédével, foglalkozásaival, házi és gazdasági eszközeivel és mindezek összességében azon jellemző néplélekkel, mit tanulmányozni az etnográfia híveinek, úgy a turistáknak, például az országos turistaegyesület tanító osztályának, vagy a tanárok vezetése alatt szünidei kirándulást most már könnyűszerrel rendező tanulóknak kedvező alkalom leendő.

Nincs kétségünk a felől, hogy ez általános tervezetben felsorolt tényezők biztosítják az országos tanszerkiállításnak egyrészt könnyen és úgy erkölcsi- s anyagi kockázat nélkül rendezését, mint másrészt óhajtott teljes sikerét. Csak azt emlíjük tehát még föl, hogy az összes tanintézeteknek és kiállítóknak egyaránt kiváló előnye leendő az új és legújabb tanszerek, taneszközök és berendezések egybevető megismeréséből és így tervszerűen eszközölhető bevásárlásokból; „a tankerületi

tanszermuzeum" pedig a kiállítók és látogatók egyenlő hasznára remélhetőleg hozzájutand a jónak bizonyuló tanszerek és eszközök jelentékeny részéhez.

Debreczen, 1893. november hó.

A tanszerkiállítást előkészítő bizottság nevében:

Csiky Lajos,
elnök,

s az előkészítő bizottság intéző osztálya részéről:

Eötvös K. Lajos,
főnök.

Vántsá György,
titkár.

IRODALOM.

Gyermekkönyvek. 1. *Mesés-könyv.* 2. *Verses-könyv.* 3. *Dalos-könyv. Kisdedóvó-intézetek, menedékházak és családok számára.* Szerkesztették: *Dr. Kiss Áron, Péterfy Sándor, Pósa Lajos és Tihanyi Ágost.* Budapest, 1893. Singer és Wolfner kiadása (Andrássy-út 10.) Ára mindeniknek külön-külön 80 krajczár. — A kisdedóvó intézetekről szóló törvény meghozatalának köszönhetjük első sorban ezen három gyermek-könyvet, melyek föltétlenül megérdemlik, hogy mi is szóljunk róluk valamit, sőt hogy a legnagyobb dicsérettel emlékezzünk meg róluk. A kinek csak kis gyermekei vannak s maga is bír valamit paedagogiai tudással, minduntalan tapasztalja, mily nehéz a mi nyelvünkön gyermekei részére jó meséket, verseket találnia; mily sok a meglevő könyvekben a magyartalanság, a száraz, az ízetlen moralizálás s mily ritka író tudja eltalálni azt a könnyed, kora tavaszi üde levegőt lehellő hangot, mely utat talál kicsinyeink gyöngé szívébe s a képzeteknek csak első elemeivel bíró fejecskéjébe. Gyermekirodalmunk ezen nagy hiányán, a külföldi írók, tehát az idegen szellemű ilyen termékek járszalagján való járás nagy baján akartak a fentnevezett művek szerkesztői segíteni. Meséik könnyűek, kedvesek s egészen magyarok; nagyszámú verseik a következő címek alá vannak sorozva: 1. imádságok; 2. köszöntők; 3. ház, család; 4. kert; 5. verses mondókák; 6. játékok; 7. időszakok; 8. erdőmező; 9. mesterségek; 10. párbeszéd; 11. állathangok. Hasonlóképen a dalos könyv is minden lehető mozzanatot felölel, s kedves, mert egyszerű, minden művészi eszkedés nélküli dallamaival mindig eltalálja kellő célját gyermekeinknél. — Melegen ajánljuk e három jó könyvet az illetékes hatóságok, valamint a szülék figyelmébe. Karácsonyi ajándéknak alig lehet kicsiny gyermekeknek ezeknél jobb könyvet választanunk.

Syllabaire français. Bevezetés a francia nyelvbe. Irta dr. *Ploesz Károly*, a 20-ik eredeti kiadás szerint átdolgozta *dr. Varga Bálint*, Budapest Lampel Róbert kiadása, ára 55 kr.

A fentebbi cím alatt csinos kis könyv látott napvilágot, mely igénytelen megjelenése mellett is figyelmet érdemel. Ploesz könyvei t. i. Német- és Osztrákországban számtalan példányban forognak kézen, nálunk is nagyon kelendők eredetiben és fordításban. Sajnos, hogy ez utóbbiak nagy része silány tákolmány, melyeknek idegenszerű beosztása, nehézkes módszere, nyakatekert mondatai, mesterkelt szabályai az értelmesség s a helyes magyarázat rontására vannak.

Dr. Varga Bálint kollegánk a bevezető kötetet, a *syllabaire-t*, önállóan dolgozta át és pedig oly tapintat-

tal és lelkiismeretességgel, hogy a könyvecske szinte eredetinek látszik: beosztása áttekinthető, menete könnyed, szabályai rövidek, világosak, a magyar észjáráshoz alkalmazottak; nyelvezete magyaros, a francia szöveg genusbeli, ékezeti stb. hibáktól ment, szóval a mű tankönyveink között méltó helyet foglal el.

Nem kis érdeme az átdolgozásnak, hogy az olvasmányokat új darabokkal frissítette föl, melyek a gyermek értelmére s kedélyére a régiéknél képzőbb erővel fognak hatni.

A könyvecske, melynek betűje s papírja szemkímélő, külseje tetszős, ára olcsó, véleményünk szerint *polgári és felsőbb leányiskolák kezdő osztályaiban*, valamint magánoktatásnál kiváló *sikerral lesz alkalmazható*; mint ilyen ajánljuk az érdeklődők, főleg francia nyelvel foglalkozó kollegáink figyelmébe.

Megjelentek: *Ünnepi, alkalmi és közönséges egyházi beszédek.* Irta *Illyés Endre, mezőberényi ev. ref. lelkész*; ára 1 frt 50 kr. A csinos kiállítású, 239 lapon 28 egyházi beszédet magában foglaló könyvet mielőbb ismertetni fogjuk. — 2. *Evangéliumi elmélkedések.* Irta *Dicsőfi József.* A 21. és 22. iv jelent már meg ezen értékes műből, melyeken a szerző tovább fejtegeti az újtestamentomi példázatokat: Luk. 14, 16—21; 12, 16—21; 18, 9—14; Máté 21, 28—32; 13, 3—9, 18—23. Az V. szakaszban „*Isten országa tagjainak jellemvonásai*” cz. a Luk. 18, 1—8-ban levő példázatot fejt ki s Luk. 11, 5—13 fölött kezd elmélkedni. — 3. *Magyar írók élete és munkái.* Irta *Szinyei József.* A legújabbban megjelent III. kötet 4. füzetében a következő ismertebb prot. egyházi és iskolai írók neveivel találkozunk: Filep Endre, István, Mihály; Filó János, Lajos, Fiók Károly.

Előfizetési fölhívás. „*Hangulatok*” címmel még ez év folytán egy füzet verset szándékozom kiadni. Lirai versekre nézve nem tartom ugyan valami kedvezőnek az időt; de ha tovább várok, tudom akkor sem lesz kedvezőbb. Kötetem ez év deczember folyamán jelenik meg, 9—10 ívnyi terjedelemben. Előfizetési ára: 3 korona, diszkötésben 5 korona. A megrendelést kérem nevemre Szász-Régenbe küldeni legkésőbb deczemb. 15-ig. Gyűjtőknek tiz előfizető után a szokásos tiszteletpéldányt készséggel — sőt köszönettel megküldöm. Szász-Régen, 1893. évi november hó. Szabolcska Mihály. — Az ismert nevű költő-lelkész e művét előzetesen is ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Dr. Horváth Ödön, az eperjesi jogakadémia jeles tanára és dékánja tollából legközelebb ismét két dolgozat jelent meg. Az egyik a *házasság felbonthatóságáról* szól és külön lenyomat a „Jog” című szakközlönyből, a másiknak címe „Eszmék” a vallásszabadságról; az előbbi Budapesten a pesti könyvnyomda részvénytársaságnál, az utóbbi Eperjesen Kósch Árpád könyvnyomtató-intézetében nyomtatott. Mindkét munkában szerző széleskörű irodalmi tájékozottsággal s mindenféle elvtelen félrendszabályt megvető s alkuvást nem ismerő tiszta és nemes liberálistussal fejtegeti a kitűzött s napjainkban a közvéleményt foglalkoztató egyházpolitikai kérdéseket. Az érdemes szerző, a ki e téren való hivatottságának már több rendbeli bizonyítékait szolgáltatva, e műveiben is szakavatott és tartalmas írónak bizonyult. Ajánljuk t. olvasó közönségünk becses érdeklődésébe.

Külföldi apróságok.

E rovatunk eddigi szüneteléséből azt következtethetné bárki is, hogy a miképen nálunk idehaza semmi jelentősebb vallási jelenség nem tapasztalható, azon módon a földgömb többi részén is, csak amugy egykedvűen veszik az emberek a vallás és egyház dolgát. És csakugyan, nagy általánosságban azt lehet mondani, hogy az evangélium világító szövétnéke, a keresztyén templomok legtöbbjeiben, pusztán halvány mécsként pislóg s a Krisztusban való idvezítő hitet és annak életadó, áldásos erejét vajmi kevesen ismerik, vajmi kevesen bírják. Az a törekvés, mely az eszmék általánosításában a tudománycsoporthoz minél élesebb elkülönítésében, a burján módjára szaporodó feltevésekben, hypothesisekben kifejezésre talál, továbbá az az európai, mondhatni egyetemes világnézet, melyet a keresztyénség által előidézett humanizmus költött fel, hogy tudniillik az emberiség, a közerkölségben már elérheti s megvalósíthatja létezését, végül az államok, társadalmak és egyesek életében észlelhető ellenmondások, kuszált és viasz állapotok együttvéve mind oly tényezők, melyek nem a tiszta, evangéliumi keresztyénségnek terjedését, hanem ezzel ellenkezőleg, a római pápa uralmának szilárdulását mozdítják elő. Ha valamely intézmény, akkor éppen a pápaság igazolja azt, hogy a céltudatos és szívós kitartással folytatott küzdelem nem vész el hiába, mert tapasztalatból elvont igazságot fejez ki, a pogány világból ránk maradt ama jelszó: per aspera ad astra. S a pápaság krónikái azt mutatják, hogy az egymást felváltó papzsarnokok mindig és mindnyájan, nagyon ügyesen tudtak halászni a zavarosban. Ha a föld népe békekesség után áhitozott: a római szentszék gondoskodott arról, hogy egy kis háborúság mindig legyen az emberek közt, a mely kovász gyanánt erjedésbe hozza az egész társadalmat. Ilyenkör aztán ők voltak leghumánosabb orvosai, békeapostolai, nélkülözhetetlen bírái az emberiségnek. Minden alkalmat feltudtak használni arra, hogy a római rendszer egyedül idvezítő voltát urbi et orbi hangoztassák s a minő fegyverekkel harezoltak a multban, ugyanolyanokkal viaskodnak ma és ezután is.

Ezt tükrözi vissza az a magatartás is, melyet a chicagói világiállítást alkalmából, a műcsarnok térs helyiségeiben rendezett egyetemes vallási kongresszuson, a római egyház amerikai képvisellete tanusított. Ezen az egész világban létező vallások papjaiból, lelkészeiből s világi legjavaiból alakult nagy gyűlésen, — érdekes, de legkevésbé sem valami maradandó becsű dolgokat szemlélhetett az, a ki ott jelen volt. Egybegyűltek ide a narancssárga és fehér ruhás indus papok, a fehér és vörös taláru chinaiak, a szivárványszínű diszben pompázó japánok, a sárga selyembe öltözött ceyloni egyházi férfiak, szöke, fekete és sárga arcú alakok a legtarkább vegyületben. És itt Gibbon bibornok, amerikai r. kath. érsek, a ki a legváltozatosabb színompájú öltözékével s meglepően nagy számu püspöktársaival is feltűnést keltett, az általa tartott megnyitó imádság után, jézsuita modorban szerkesztett beszéde folyamán kinyilatkoztatta, hogy minden létező vallások között, a katolikus hit tart igényt arra, miszerint azt kiki feltétlenül tisztelje s lehetőleg el is fogadja. Ily értelemben szóltak társai is. És meg kell vallani, hogy ők, mint a pápa engedelmes szolgálói, teljesítették kötelességüket s bizonyos tekintetben igyekeztek megfélemlíteni az evangélium egyszerű hirdetőit. Ők, valamint a kongresszuson jogosult vallásképviselőknek elismert po-

gány papok okozták azt, hogy az evangélium igazsága és ujjászülő ereje, csak amugy szórványosan nyert kifejezést, holott majdnem három teljes hétig, szakadatlanul beszéltek a vallásról és annak jelentőségéről.

A mi már e nagygyűlés lefolyását illeti, annak részleteibe főleg az egyes beszédek tartalmi ismertetésébe természetesen bele nem bocsátkozunk. Meg fognak azok jelenni két album alakú nagy vaskos kötetben s a ki akarja megszerezheti s végig tanulmányozhatja. Mindamellettt általánosságban, az egyes hírlapi közlések nyomán, annyit előre is megmondhatunk, hogy az ott tartott beszédek legnagyobb része, nem mozdítja elő az evangéliumi keresztyénség ügyét. Az egyetemes testvériség eszméje, a minden népekre kiterjedő istenfűség gondolata kétségkívül a legfenségesebb eszme s gondolat, de a keresztyénség okmánya szerint, mind ennek igazsága Krisztus. Mivel már a kongresszus elnöke, a jeles presbyteriános lelkész dr. Barrozos, a vallások méltatása folyamán, kellenél gyöngédebb modorban szólott a pogányságról az emberi szellem tévedéseinek eme tömkelegéről s ezzel ellentétben nem emelte ki kellőleg a keresztyénség örök értékét: ennek alapján keresztyén körökben az a felfogás, hogy a különben mindenképen érdemes elnök, nem oldotta meg szerencsésen feladatát. Beszédében kinek-kinek igyekezett megadni a magáét s míg a katolikusoknak a részvételért hálás köszönetet mondott, addig a protestántizmus igazairól halk hangon is alig emlékezett meg. Szónoki dagály, bók és nyájaskodás bőven volt a kongresszuson, a hol is a legeszményibb vallási türelem ünnepelte diadalát. Indiának szent folyói, Japán szent halmai, Pál apostol és a bölcs Buddha szelleme egyaránt magasztalás tárgyai voltak. Lessing génusza is a türelem mentőjeként jelent meg. A zsidókról mint a nemzetek és vallások állandó csudájáról, s Indiáról mint minden vallások bölcsőjéről sok frázis hangzott el. A vallási parlament méltóságával össze nem egyeztetherő eljárásnak tartották volna azt, hogy a pogányok történeteit a magok valóságában feltárják s ezzel ellentétben Krisztust — a ki az út, az igazság és az élet — mint egyedüli Idvezítőt hirdessék. A ki e tekintetben a legbátrabban szólott, gróf Bernstorff András, ki is nyíltan vallást tett arról, hogy szerinte a keresztyénség az egyedül igaz vallás és míg ő egyfelől a vallások egyformaságát tagadja, addig másfelől azt óhajtja, vajha mindenek elismernék s tisztelnék az idvezítő Jézust! Ottan ottan azonban a pogányok ajkáról is szállott el egy-egy elismerő hang a keresztyénség iránt; így p. o. egy brahmahívó kifejezést adott abbéli meggyőződésének, hogy egyedül a keresztyén vallás ismerteti meg Istennek mint az emberiség Atyjának lényét s e részben minden vallás tanulhatna a keresztyénségtől. Viszont a másik szónok a maga merev pogány álláspontján feljajdult ama keresztyén térítési törekvések ellen, melyek Japánban és más ázsiai államokban belvillongásokat intéztek elő; majd egy szintén keleti tájakról megjelent naiv szónok azt említé föl, hogy ő a nyugoti államokban, anyagi téren igen nagy haladást talált, de szellemi tekintetben a keleti világ népe túlszárnyalja nyugatot. Ilyesféle beszédeket, minden vita vagy ellenmondás nélkül, nyugodtan hallgattak végig az egyes szónokok, a kik úgy látszik, nem anyira a magok vallásának lényegét és igazságait igyekeztek feltárni, mint inkább csak a saját egyéni vélekedéseiket adták elő. Így történt az, hogy az a boldogtalan hannoveri német atyánkfia, kit otthon Brodbeck professornak hívnak, nem valami jó hirbe hozta a németországi vallásosságot, azt mond-

ván, hogy Németországban milliókra megy azoknak a száma, akik az ideálimzust, mint az Isten és a halhatatlanság hite nélkül boldogító vallást — követik. Keresztyén körökben ez a bolond beszéd visszatetszést szült s bizonyára a pofessor úr is röstelli most már, hogy úgy elvetette a sulykot. A vallások emez ölekezéséről való tudósításunkkal azonban nem akarjuk tovább is untatni a szíves olvasót s még csak azt jegyezzük meg, hogy Chicagónak nagy számú unitárius templomaiban a kongresszus tartama alatt, vasárnaponként, a Brahma Somads pogány papjai prédikáltak, akik épen úgy mint az ázsiai pogányok mind, elegánsan beszélnek angolul és meglepően jártasak az európai művelődés és tudomány terén. És most azt kérdezzük, vajjon egy egyszerű protestáns lelkészi értekezlet, nem sokkal felettébb előmozdítja-e az Isten országának terjedését, mint ez a csillogó külsőségben túlradó monstrumgyűlés, melynek tagjai a mint jöttek, úgy oszlanak el a szélrózsa minden irányában, a nélkül, hogy a pogányságra, az evangéliom napjának tündöklő fényözönéből, csak néhány sugárt is árasztottak volna. — Pogányság és pápaság egyaránt retteg — a Krisztus evangéliomától.

Ez evangéliom terjesztése érdekében buzgólkodik a világhírű britt és külföldi biblia-társaság, melynek legutóbb megjelent 89. évi értesítője szerint, az önkéntes adományok bevételi összege 137,545 font sterling volt. A kiadások 220,956 fontra rugtak, a mi az előző évinél 13,825 fonttal kevesebb. A társaság tőkéjét jelentékenyen gyarapította az elhunyt Spuller Jakab lelkész kétszáz ezer forintnyi (20,000 font) hagyatéka. Eladták 4.049,756 példány bibliát és bibliai iratot s fennállása óta a társaság 135.894,552 példány szentírást terjesztett szét a föld kerekén.

Tisztán gyakorlati irányú és időszerű kérdések megoldását tűzte ki programul az evangélikus Alliance, mely a múlt október hó 8—15 napjain ülésezett, természetesen szintén Chicagóban, a mely óriási város az idén a világ népeinek találkozó helye volt. Ez a nagygyűlés a keresztyén társadalom legegésztőbb sebeinek orvoslása módjáról akart gondolkodni, hogy nevezetesen az evangélizálás munkája és áldása miként volna leghathatósabban elérhető p. o. a gyártelepeken, bányákban, a foglyok és harcosok közt? Miképen juthasson el az evangéliom, a templomba nem járó munkások, a sátrak alatt élő elhagyatottak, a gyámoltalan betegek és aggok, meg a bűn kísértéseinek kitétt ifjak közé? A reformok terén kiváló figyelmet fordít az Alliance, a társadalmi bajok elhárítására, a közteherviselés könnyebítésére, a jótékony intézmények létesítésére s a nyilvános helyiségek szoliditására. A nevelés és oktatás köréből megvitatás tárgyát képezték az óvodák és egyetemek szaporítására, nyilvános előadások tartására, egyházvidéki és városi könyvtárak alapítására s olvasó helyiségek létesítésére vonatkozólag felmerült indítványok, míg ezt követőleg rengeteg egészségügyi, gazdasági és az egyházat bármely oldalról érintő és érdeklő fontos ügyek kerültek itt szőnyegre, a miből látható, hogy a keresztyén egyház, mint élő tudatos organismus, óriási feladatok megoldására van hivatva, a mely megoldás csak akkor lehetséges, ha az egyház őrei a lelki szolgák, az Isten titkainak hű sáfárai, s Krisztusnak jó vitézei.

Amerikai hireinket hadd rekeszszük be a New-Yorki „Union Theological Seminary“ elhunyt jeles tanárának, dr. Scheff Filepnek emlékezetével. A múlt október hó 20-án 75 éves korában meghalt tudós férfi

született Churban Helvétiaiban 1819. január 1. Berlinben 1842-ben magántanárrá lett s 1844-ben ment Amerikába, hol élte fogytáig fáradhatatlan munkásságot fejtett ki. — Genfben pedig e hó 2-án halt el 68 éves korában, a nálunk szintén többek által ismert nevű tudós theologiai tanár Bouvier—Monod Agoston.

○

Függelékek.

(„A klérkális párt Belgiumban“ tanulmányhoz.)

Irta: LA VELEYE EMIL.

Fordította: Dr. Bartha Béla.

— Jogositott magyar fordítás. —

I.

A Belgiumban 1866. deczember 31-én fölvetett népszámlálás alkalmával talált szerzetes társulatok.*

A) Férfizárdák és szerzetesek.

Sorszám	A szerzetrend neve	A zárdák száma	A szerzetesek száma
1.	Augusztinusok	1	39
2.	Benedekrendiek	1	14
3.	Cisterciták	2	31
4.	Capucinusok	6	98
5.	Keresztesek (Szt.-Keresztről nevezett szabályozott kanonokok)	1	8
6.	Mezitlábos karmeliták	6	84
7.	Dominikánusok	5	72
8.	Szigorúbb szabályzatú Ferenczrendiek	2	20
9.	Alexiták, vagy celliták	8	88
10.	Keresztvivő testvérek	1	17
11.	Kegyessrendűek	18	260
12.	Keresztyén iskolás testvérek	39	445
13.	A szent egységről nevezett testvérek	3	28
14.	A szeplőtlen fogantatásról nevezett testvérek	2	29
15.	Mária-testvérek	3	26
16.	Istenes szent János testvérek	1	27
17.	Irgalmas Miasszonyunkról nevezett barátok	4	72
18.	A jó cselekedetekről nev. barátok	7	104
19.	Hieronymiták	4	43
20.	Maristák	1	3
21.	Jézus és Mária szent szivéről nevezett barátok	1	23
22.	Szigorúbb szabályzatú minoriták	2	22
23.	Szent Józsefről nevezett testvérek	1	13
24.	Trappisták	4	252
25.	Xaverianusok	2	24
26.	Jézusiták	19	448
27.	Jozefiták	4	125
28.	Konventualis minoriták	2	16
29.	Passzionisták	1	22
30.	Premontreiek	6	106
31.	Rekollektisták	12	223
32.	Redemptoristák	1	146
33.	Amerikai kollégium	1	43
34.	Püspöki kollégium	1	17
35.	Gonzagai szent Lajos intézet	1	4
36.	Szt. „Pievin“ intézet	1	9

* E függelék adatai részben elavultak, de az a tanulság, melyet vele szerző bizonyítani akar, ma is kiolvasható belőlök, azért röviden közöljük.

B) Női zárdák és szerzetesek.

Sor- szám	A szerzetrend neve	A zárdák száma	A szerzete- sek száma	Sor- szám	A szerzetrend neve	A zárdák száma	A szerzete- sek száma
1.	A boldogságos Szűzről nevezett apácák	22	197	53.	A száanalom (világi nővérek)	1	14
2.	Apostol-apácák	15	264	54.	A keresztyén tan " "	26	136
3.	Augustinusok	4	57	55.	Jézus gyermekségéről nevezett nővérek	9	103
4.	Beguínák	42	1333	56.	Mária meglátogatásról nevezett nővérek	13	266
5.	Bernát-apácák	1	19	57.	Irgalmas nővérek	6	125
6.	Benedekrendű apácák	6	155	58.	A gyermekségről nev. apácák	2	14
7.	Cisterciták	1	31	59.	A gondviselésről nev. " "	151	690
8.	Kapuczinusok	3	72	60.	A szent családról nev. apácák	6	37
9.	Karmeliták	13	267	61.	A " gyermekségről " "	2	29
10.	Meztlábas karmeliták	3	63	62.	A " szűzről " "	1	7
11.	Szent-Ágoston-rendű hölgyek	1	64	63.	Amerlyneki iskoláról " "	1	16
12.	Szent sirról nevezett hölgyek	2	44	64.	A gyermek Jézusról " "	4	72
13.	Klarissák	18	474	65.	A jó pásztorról " "	3	44
14.	Conceptionisták	2	35	66.	Mi Asszonyunk bemutatásról nevezett apácák	7	108
15.	Angol kisasszonyok	1	42	67.	A reménységről nevezett apácák	1	10
16.	A szent családról nev. kongregáció	1	20	68.	Nanaji szent Károly rendű apácák	1	9
17.	Írlandi kisasszonyok	1	6	69.	Salezi szent Ferencz " "	5	48
18.	A szent egyességről nevezett kongregáció	33	142	70.	Jézus szent szíve egyesüléséről nevezett nővérek	6	93
19.	A szent látogatásról nevezett kongregáció	1	16	71.	József és Mária nővérei	2	35
20.	A szeplőtlen fogantatásról nevezett kongregáció	6	47	72.	Mária nővérei	19	192
21.	A keresztyén alkotásról nevezett kongregáció	9	195	73.	Mária szent közbenjáró nővérei	2	54
22.	Mária-apácák	5	131	74.	Szeplőtlen Mária nővérei	1	6
23.	Rousbrugghei hölgyek	1	12	75.	Angyali Miasszonyunkról nevezett apácák	1	25
24.	Szent-Miklós apácák	1	14	76.	Mi Asszonyunk irgalmáról nevezett apácák	1	44
25.	Jó pásztorról nevezett hölgyek	1	66	77.	Mi Asszonyunkról nev. apácák	49	908
26.	Sacrè-loeur nővérek	2	99	78.	A szent engedelmességről nevezett apácák	1	6
27.	Jézus szent szívéről nev. apácák	1	35	79.	Jézus és Mária szent szívéről nevezett apácák	8	47
28.	Dominikánusok	3	46	80.	Paduai szent Antalról nev. apácák	2	15
29.	Kegyesrendűek	9	76	81.	A jó segítségről " "	1	10
30.	A szeplőtlen fogantatás leányai	2	12	82.	A jó munkáról " "	1	4
31.	Keresztes nővérek	18	202	83.	Borromei szent Károlyról nevezett apácák	8	153
32.	A bölcsesség leányai	1	25	84.	Szent Borbála nénék	1	7
33.	Szent József leányai	4	29	85.	" Erzsébet "	2	9
34.	Mária leányai	73	312	86.	" Teréz "	1	9
35.	Szegény apácák	3	38	87.	" Ferencz "	11	151
36.	Bűnbánók	1	25	88.	A hét fájdalmu Miasszonyunkról nevezett apácák	8	80
37.	Penitentiáriusok	1	8	89.	Szent Ágoston rendű Szt. György apácák	1	28
38.	A szegények testvérei	8	89	90.	Szent Józsefről nevezett apácák	17	266
39.	Redemptoristák	2	84	91.	Paulai Szent Vinczéről nevezett apácák	132	1430
40.	Notre Dame de Charité du Bon Pasteur	1	6	92.	Mária szent szívéről nev. apácák	13	162
41.	Szent-András apácák	2	73	93.	Jézus " sírjáról " "	2	40
42.	Szent Bernát apácák	1	27	94.	Jézus " szívéről " "	3	39
43.	Asszizi szent Ferencz harmadik rendjéhez tart. penitentiáriusok	11	154	95.	Olvásóról nevezett apácák	1	5
44.	Szent Mária apácák	17	276	96.	Szürkenénik	8	135
45.	Üdvözítőről nevezett apácák (Salvatorinák)	1	11	97.	Asszizi Szt. Ferenczről nevezett betegápoló szürke nénék	4	53
46.	Keresztelő Szt. János kegyelméről nevezett nővérek	2	16	98.	Fonó apácák	1	18
47.	Kegyesrendűek	33	457	99.	Hospitalisták	62	695
48.	Jézus és Mária kegyelméről nevezett nővérek	19	326	100.	Betegápoló nénék	1	20
49.	Irgalmas Miasszonyunkról nevezett nővérek	5	73	101.	Tanító nénék	1	10
50.	Paulai Szent Vincze kegyelméről nevezett nővérek	10	124	102.	Josephiniták	1	52
51.	Szent József kegyelméről nevezett	2	11	103.	Mári tisztelő nénék	38	366
52.	A hit testvérei (világi nővérek)	3	18	104.	Fekete nénék	36	655
				105.	Norbert-apácák	1	21

Sor-szám	A szerzetrend neve	A zárdák száma	A szerzetesek száma
106.	Paulinus-nének	4	77
107.	Szolgáló nénék	14	137
108.	Terézia apácák	3	58
109.	Orsolya apácák	33	637
		1165	14698

Lehetetlen helyes képet alkotni a zárdák gazdagságáról, de az általuk emelt épületek után ítélve, roppant nagy lehet. Ime néhány nagyobb városból ingatlanok jegyzéke. Megjegyzendő, hogy ez adatok 1866-ból valók, azóta nem tették közzé hivatalosan. Az itt adott számok bizonyára a valóságosnak felénél többet nem tesznek ki.

Lüttichi kolostorok.

Megnevezés	Az ingatlanok becsértéke
Jézsuiták	500,000 frank.
Redemptoristák	180,000 "
Benedek rendűek	360,000 "
Karmeliták	280,000 "
A keresztyén oktatásról nevezett apácák	430,000 "
A keresztyén leányai	610,000 "
Szegények nővérei	120,000 "
A reménységről nev. nővérek	120,000 "
Máriáról nevezett nővérek	240,000 "
Miasszonyunkról nevezett nővérek	150,000 "
Szent Ágostonról	120,000 "
Szent Józsefről	40,000 "
A keresztyén tanról	130,000 "
Összesen	3.280,000 frank.

Azonban ez a kép még kiegészítésre szorul. Például a jézsuiták 1.000,000 franknyi kártérítést követelnek azért, hogy megengedjék fentebb 500,000 frankra becsült ingatlanukon keresztül egy utca nyitását. A szent Katalin kolostort egészen mellőztük.

Hasonlóképp nem említettük föl a Miasszonyunkról nevezett apácák egyetem-utczai palotáját.

S e kolostorokhoz hozzá kell még számítani az augusztinusokét s több mást.

Ugy, hogy ezen kolostorok után csupán ingatlanokból . . . . . 1.300,000 frankot kell hozzá számítani a . . . . . 3.280,000 frankhoz s így összesen . . . . . 4.580,000 franknyi érték áll elő.

S nem szabad szem elől téveszteni, hogy a zárdák ingatlan vagyona csak alárendelt jelentőséggel bír az ingó értékek mellett.

Városok	Zárdák száma	Ingatlanok becsértéke
Brüsszel	31	6.916,320 frank
Gent	22	5.937,624 "
Brügge	22	1.173,180 "
Antwerpen	22	3.848,040 "
Lüttich	15	3.280,000 "
Bergen	10	1.052,400 "
Namur	8	1.190,400 "
Összesen	130	23.297,964 frank

Egy német újságból vett következő kivonat némi képet nyújthat arról, mint szaporodnak a szerzetes társulatok addig, míg a legutóbbi rendszabályok gátat nem vetettek nekik!

A „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“ a németországi szerzetes társulatokról érdekes statisztikát közöl. Ebből kitűnik, hogy a kolostornak személyzete, néhány év óta, különösen Poroszországban, jelentékeny mérvben szaporodott. Kiviláglik belőle az is, hogy a Német-

országban megtelepedett szerzetesek s apácák nagyobb részének főnöke külföldön lakik.

Igy például a férfiszerzetesek közül a dominikánusok, a kolduló testvérek, a jézsuiták, a redemptoristák, lazaristák, augusztinusok, karmeliták Rómában lakó főnököknek engedelmességek; a trappisták, a freres de la salle franciaországi előjárótól függenek; a női szerzetesek közül a borromei szent Károlyról, a Miasszonyunkról, a jó Pásztorról, az isteni Gondviselésről nevezett apácák, az örökös imádról nevezett benedekesek, Jézus szent szívével nevezett nővérek főnökei Franciaországban vannak.

A porosz királyságban 97 férfi kongregáció van, ezek közül 11 zárdá a jézsuitáké, 5 a redemptoristáké, 626 apácza-zárda 5586 testvérrel, vagyis 1800-zal több, mint az 1858—1865-iki időszakban. A világi és szerzetes papság tanubeli növekvése az utolsó években aránylag sokkal jelentékenyebb volt mint általában a katolikus lakosságé. Bajorországban 71 férfi, 188 női zárdá van, a lesszeni nagyhercegségben 4 férfizárda. „E számok, mondja a „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“ maguktól beszélnek; a különböző rendek tagjainak óriási szaporodása azt mutatja, hogy a Németországon kívül lakó rendfőnökök hatalma folyton növekszik. Ez az egy tény magában véve is elegendő a kormány figyelmének felkeltésére, mert oly elem, melylyel számolni kell, hatalmának ily rendkívüli növekvése nem hagyhatja az államot közönyösen. A törvényhozásnak szükségképp közbe kell lépni, ha azt veszszük észre, hogy e szerzetes katonaságnak legalább is egy részét nemzet-ellenes, az állami intézményekkel ellentétes irányban vezetik. Itt az államfentartás kérdéséről van szó.“

(Folyt. köv.)

Zsoltár átdolgozások.

LXII. zsoltár.

*As én lelkem szép csendesen
Nyugszik csak az Ur Istenben,
Mert csak ő az én idvességem;
Ő nékem magas közsálam,
Oltalmam és erős váram:
Semmi meg nem mozdíthat engem.*

*Mit törekedtek ennyire
Ártatlan ember vesztire?
Im, megjövendölöm tinétek:
Meghanyatlott fal módjára,
Megdől gyepű példájára
Mind lerohantak s elenyészték!*

*Azon vagynak mindenképen,
Hogy, a kit felemel Isten,
Azt viszontag ők lenyomhassák;
Gyönyörködnek hazugságban:
Ő szívökben gonoszság van,
Noha jó szavokat mutatják.*

*Asért csak az Ur Istenben
Nyugodjál meg, óh én lelkem!
Csak ő benne van reménységem;
Ő nékem magas közsálam,
Oltalmam és erős váram:
Senki meg nem mozdíthat engem.*

*Isten az én idvességem,
Erősségem, dicsőségem,
Istenben az én menedékem;
Ő előtte, ti nemzettek,
Öntsétek ki szíveteket,
Mendékünk ő benne legyen!*

*De lám, az emberi rendek,
S fiai fejedelemnek
Hasugok és hiábavalók;
Kik, ha mértékbe vettetnek:
És valóban ítéltetnek:
A semminél mind alábbvalók.*

*Ne bizzatok hívságtokban,
Hamis ragadosástokban,
Mulandó dolgon ne kapjatok;
Bárha sokasul kincsetek,
Ahhoz ne bizzék szívetek:
Mert nem állandó gazdagságtok!*

*Az Isten egy ssót szólt egyszer
Ugyanazont hallám kétszer:
Hogy erősség csak nála legyen,
Uram! a kegyesség tied,
És te nyilván megfizeted
Mindenkinek dolgát igazon!*

Fülep Imre.

KÜLÖNFÉLEK.

— Törvényjavaslat a gyermekek vallásáról. Mint vezércikkünk is jelzi, f. hó 2-án nyújtott be gróf Csáky Albin vallásügyi miniszterünk által a gyermekek vallásáról szóló törvényjavaslat is, melylyel lapunk még bizonyára sokat fog foglalkozni. A törvényjavaslat teljes szövege következő: Törvényjavaslat a gyermekek vallásáról. 1. §. Bármily vallású házasulandók, házasságok megkötése előtt, megegyezhetnek arra nézve, hogy születendő gyermekeik a bevett, vagy törvényesen elismert hitvallások közül melyiket kövessék; megegyezhetnek esetleg arra nézve is, hogy egy-egy gyermekük, különkülön a jelzett hitvallások melyikét kövesse, illetőleg melyikben neveltesse. Ezen megegyezés polgári hatóság, vagy kir. közjegyző előtt, személyesen jelentendő ki és írásba foglalandó. A megegyezés alakításai, valamint annak anyakönyvi nyilvántartása körül követendő eljárást a vallás- és közoktatásügyi, illetőleg az igazságügyi és a belügyminiszter rendelettel szabályozza. 2. §. Az 1. §-ban körülírt megegyezés hiánya esetén a házasfelek összes gyermekei, különbség nélkül, az atyának a házasságkötés idejében vallott vallását követik, illetve abban neveltetnek, a mennyiben ezen vallás a bevett, vagy törvényesen elismertek közé tartozik. A bevett, vagy törvényesen elismert vallások egyikéhez sem tartozó atya jogosítva van megállapítani, hogy gyermekei a bevett, vagy törvényesen elismert vallások melyikében nevelendők. Ha az atya nem határoz, az anya azonban valamely bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozik, akkor az összes gyermekek az anya vallását követik, illetve abban neveltetnek. Ha az anya nem tartozik egy bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez sem, és ő sem határoz a gyermekek mily bevett, vagy törvényesen elismert val-

lásban leendő nevelése iránt, akkor e jog és kötelesség a gyámhatóságra száll át. A gyermekek mily vallásban leendő nevelésének a leírt módon való megállapítása legkésőbb azok tanköteles korának elértéig foganatosítandó. 3. §. Az 1. §. szerint létrejött megegyezés később csakis az esetben változtatható meg: 1. ha különböző keresztény vallású felek közül valamelyik fél a másik házastárs vallására tér át, úgy, hogy a házasság nem vegyes házassággá válik; 2. ha keresztény és nem keresztény felek közti házasságról valamelyik fél más vallásra tér át, úgy, hogy a házasság tisztán keresztény, vagy nem keresztény felek közti házassággá válik. Ez esetekben a megegyezés ugyanazon alakítások mellett, de csupán oly irányban változtatható meg, hogy a születendő, valamint a 7-ik életévet még be nem töltött összes gyermekek most már a szülők vallásához képest, az első esetben valamennyien a szülők közös vallását kövessék és abban neveltesse, a második esetben pedig valamennyien a keresztény vallást, esetleg vallásokat, vagy pedig valamennyien a nem keresztény vallást kövessék és abban, esetleg azokban neveltesse. Ily esetekben s 7-ik életévet már túlhaladott, de az 1868: LIII. t.-cz. 2. §-ában megszabott életkort még el nem ért gyermekek is, az idézett törvényezikk 3—8. §§-ában körülírt módon az új megegyezés szerinti vallásra térhetnek át, de csakis a gyámhatóság beleegyezése mellett. 4. §. A 2-ik §. első bekezdésében foglalt szabály alól eltérésnek később csak akkor van helye: 1. ha különböző keresztény vallású felek közti házasságról van szó és a férj a feleség vallására tér át, úgy, hogy a házasság nem vegyes házassággá válik; 2. ha keresztény és nem keresztény felek közti házasságról van szó, és a férj más bevett, vagy törvényesen elismert vallásra tér át, úgy, hogy a házasság tisztán keresztény, vagy tisztán nem keresztény felek közti házassággá válik. Ez esetekben a születendő, valamint a 7-ik életévet még be nem töltött összes gyermekek az atya új vallását követik, illetőleg abban nevelendők. A 7-ik életévet már túlhaladott, de az 1868: LIII. t.-cz. 2. §-ban megszabott életkort még el nem ért gyermekek is, az idézett t.-czikk 3—8. §§-ában körülírt módon, az atya új vallására térhetnek át, de csakis a gyámhatóság beleegyezése mellett. 5. §. Az oly házasság, melyben az egyik fél a bevett, vagy törvényesen elismert vallások egyikéhez sem tartozik, a második fél azonban tagja a jelzett vallások valamelyikének: különböző vallású felek közti házasságsak tekintetik. Ehez képest az ily felek között az 1. §. érteimében létrejött megegyezéstől, illetőleg a 2. §. második és negyedik bekezdése szerint történt megállapítástól eltérésnek, később csakis a 3. és 4. §§-okban körülírt feltételek alatt, s az azokban jelzett irányokban és terjedelemben van helye. 6. §. A törvénytelen gyermekek anyjok vallását követik, a mennyiben ez a vallás a bevett, vagy törvényesen elismertek közé tartozik. A bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozó anya törvénytelen gyermekeire a 2. §. negyedik és ötödik bekezdésében foglalt szabályok nyerne alkalmazást. Ha az anya más bevett, vagy törvényesen elismert vallásra tér át, vagy ilyenbe belép, akkor a 7-ik életévet még be nem töltött törvénytelen gyermekei új vallásába követik. 7. §. A jelen törvényben foglaltakkal ellenkező bármely szerződés, térítvény, vagy rendelkezés érvénytelen és semmi esetben sem birhat joghatályt. 8. §. A jelen törvény életbe lépése előtt kötött házasságokból született, vagy születendő gyermekek vallásos nevelésére nézve azon törvény határozata marad érvényben, a mely ily ház-

ságok kötése idejében hatályban volt. 9. §. A jelen törvénnyel ellenkező, mindennemű jogszabályok s jelesül az 1868: LIII. t.-czikk 12. és 14. §§-ai hatályon kívül helyeztetnek. 10. §. A jelen törvény az általánosan kötelező polgári házasságot szabályozó . . . törvény-czikkkel egyidejűleg lép életbe, s végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi, igazságügyi és belügyminiszterek bizatnak meg.

— **Érettségi pótló és javító vizsgálat** a debreczeni ev. ref. főgymnasiumban. Irásbeli deczember hó 16—20, szóbeli deczember 21. napján. Az igazgatóság.

— **Felolvasás az egyetem kérdésében.** Lapunk egyik korábbi száma fölvetette az eszmét, hogy Guttenberg Pál budapesti tanár, az északkeurópai főiskolák ismerője felolvasást tarthatna Debreczenbe jövele alkalmával az egyetemi tanrendszerekről. Most e közérdeklődéssel találkozott kíváncsian teljessül: f. hó 16-án, szombaton d. u. 5 órakor a városháza nagytermében megtartja a jelzett felolvasást a tanár úr, ki másnap d. e. 10 $\frac{1}{2}$ órakor meg a kézügyességi oktatásról tart ugyanott demonstratív előadást. Ajánljuk mindkettőt, de főleg az egyetemi kérdést tárgyaló felolvasást olvasóink figyelmébe.

— **Adományok a debreczeni egyetemre.** E hét folyamán is ezrekre menő adományok folytak be egyetemünkre. Helyszűke miatt most csak annyit jelzünk, hogy *Takács József* széplaki ev. ref. lelkész úr, egyházközsége részéről 50, ötven frtot küldött be hozzánk a szóban forgó célra, mely összeget a főiskolai pénztárba beszámoltuk. — *Kövesdi János* debreczeni polgár pedig, mint tegnap nyilvánosságra hozott, a debreczeni kir. közjegyzői hivatalban elhelyezett végrendelete szerint 50,000, ötvenezer forintot hagyott végrendeletileg egyetemünkön egy jogi tanszék alapjára.

— **A karácsoni legációk** ügye már most is bizonyos mérvű élénkséget és érdeklődést kelt föl a felsőbb tanulók körében. Sőt az egyes gyülekezetek is, ősi szokás szerint várják a kollégium küldötteit, hagyományos szivességgel s jóindulattal. Bizonyára azonban lesz az idén is olyan egyház, a mely egyszerűen beir az igazgatósághoz, hogy „ez ünnepre nem kér követet,“ holott csakis azt mondhatja, hogy „szűr alatt“ jut legátushoz. Az ilyen eljárás kedvetlenséget s visszatetszést idéz elő mindig, az illetékes intéző körökben. Sőt az ifjuság is feljajdul és méltán, ha méltánytalanságot tapasztal. Ezt azért jegyezzük meg, mert a legációba készülők ifjuság, megbízható uton arról értesült, hogy az ide közel fekvő d—i nagy egyházban, a mostani karácsoni ünnepen, egy segédtanító fogja a legátusi illetményt kapni, a melynek elnyeréseért, mint a legátusi teendők végezésének ez alkalommal való jutalmazásáért, az ottani segédlelkész is kérést intézett a presbyteriumhoz, azonban mellőztetett. Én kisebb ember vagyok, sem hogy ezt a d—i intézkedést megmásíthatnám; azt sem akarom igazolgatni, hogy egy ilyen nagy és népes gyülekezetben helyén valóbb, ha a legátusi illetményrel mégis hát csak inkább a segédlelkészt, mint a segédtanítót jutalmazta hébe-hóba a presbyterium: de mint egyszerű gondolkozású ifju ember, azt tartom, hogy *az ilyen és ehhez hasonló eljárás, tisztán tárgyilagosan szólva, egyáltalában nem helyes*, mert míg egyfelől több érdekeken csorbát üt, p. o. az electio jó sikerét is megzavarja, addig másfelől a főérdeknek sem tesz kellő szolgálatot, a mennyiben ilyen jeles helyre a legjobb szónokló hittanhallgatók s esküdtfelügyelők szoktak menni. Abban a reményben, hogy legácziós kilátásainkat több ilyes hír nem fogja megzavarni, boldog ünneplés kívánása mellett vagyok a szerkesz-

tőségnek készséges tudósítója — *a jövő évi karácsoni legátus.* — Mi teljesen indokoltnak tartjuk az ifjú tudósító felszólalását, ki a szóban forgó nagy egyház nevének csak a kezdőbetűjét írta ki, melyet mi sem óhajunk közelebből jelezni, s csak azt kérjük, legyenek rajta az intézők, hogy ilyen visszasságok ne ismétlődjenek. Szerk.

— **A révi ev. ref. egyház** építkezési céljaira az idő óta, mikor az adakozások a „Debreczeni Protestáns Lap“ f. évi 34-ik számában közölve voltak, újabban a következő adományok folytak be: dr. Miskolczi Ferencz, az elesdi járás főszolgabírója, a bihari ev. ref. egyházmegye egyik világi jegyzője, 145 forinttal járult a roskadozó, sürgős javítást igénylő templom és lelkészlak építéséhez. — Kedves kötelességet teljesítetek, midőn e szíves adományt nyilvánosságra hozva, érte elhagyatott s valóban szegény egyházunk nevében őszintén érzett hálás köszönetet mondok; különösen ki kell ezt emelnem, mint olyat, mely az egyházunk részére eddig történt adakozások között, mint legnagyobb összeg, páratlanul áll, másfelől ezen, egyházunk ügyei iránt mindenkor meleg érdeklődést tanúsító lelkes férfiú hitbuzgóságáról, nemes áldozatkészségéről tesz újabb bizonyosságot. A többi kegyadományok ezek voltak: a gyulai ev. ref. egyház második küldeménye 6 frt 10 kr.; Sziklay Vilmos (N. Várad) 1 frt; a turkevei ev. ref. egyház 10 frt; a turkevei egyházban gyűlt perselypénz 17 frt 11 kr.; Kiss Lajos egyh. főgondnok 2 frt; özv. Végh Sándorné, Zsengellér Laura, Harsányi Sándor, Szabó Sándor (Turkevében) 1—1 frt; Kocsiss József (Elesd) 2 frt; a komádi ev. ref. egyház 2 frt. Az adakozások összege a fent említett számban közölt 794 frt 96 krral s az kimutatott 192 frt 21 krral 987 frt 17 krt tesz. Fogadják a t. adakozók egyházunk fölségelésére irányuló szíves készségeikért hálaérzettel párosult köszönetünk tiszteletteljes nyilvánítását, melylyel vagyok Réven, 1893. november 8. *Karácsony Imre* ev. ref. missiói lelkész.

— **Nyilatkozat.** Mely szerint alulírott ezennel nyilvánítom, hogy azon utálatos dolgok és cselekmények, melyek geszterédi körlelkészszé történt megválasztatásom alkalmából nevémmel kapcsolatba hozattak s nemcsak papi jellegemtől megfoszthatnának, de a jobb lelkek megvetését is méltán eredményezhetnék, — alaptalan rágalmak s alapjukban véve oly sötét lelkektől származhattak, kik alattomos módon akarják a közvéleményt ellenem zudítani, hogy szerencséműl elejtsenek. — S mert azok, kik egyéniséget, működésüket közelebből nem ismerik, e rágalomnak hitelt adhatnak, saját érdekemben kényszerítve éreztem magamat e nyilatkozat megtételére. Nyír-Bátorban, 1893. november hó 28-án. Balogh József, ev. ref. s.-lelkész.

— **Szíves kérelem olvasóinkhoz.** Az év vége felé járván, egész tisztelettel kérjük föl azokat a t. olvasóinkat, kik még részben vagy egészben hátrálékban vannak a Lap díjával, hogy a hátrálékot méltóztassanak mielőbb beküldeni. A kiadóhivatal.

TARTALOM-JEGYZÉK: A polgári házasságról szóló törvényjavaslat a képviselőházban. Dr. Kovács Sándor. — Monumentum aere perennius! Anaxius. — T a n ü g y: A Debreczenben, 1894. augusztus havában rendezendő országos tanszerkiállítás általános tervezete. — I r o d a l o m. — Külföldi apróságok. — Függelék. („A klérkális párt Belgiumban“ tanulmányhoz.) Dr. Bartha Béla. — Zsoltár átdolgozások. Fülep Imre. — K ü l ö n f é l é k.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.